

Mn đàm v ngh thu t và ngh sĩ

Tác Giả: Trn Công Nhung

Thứ Hai, 11 Tháng 5 Năm 2009 01:43

Đôi lúc tôi không hiểu nguyên thủy ai là tác giả đnh v, đnh nghĩa các tng. Hiểuu ch ch cùng mtt vi c làm i đ c dùng cho gi i này mà không dùng cho gi i kia. Nghe ng i làm đ p cho đ i, nh vi t vãn, làm th, vi t nh c, v tranh...ca hát v.v.. đ c gi i là sĩ: Văn sĩ, thi sĩ, nh c sĩ, h a sĩ, ca sĩ...trong khi anh phó nhòm cũng làm công vi c tng t i gi i nhi p nh gia ch không nhi p nh sĩ, ng i t c tng là điều kh c gia không gi i điều kh c sĩ, tng t có k ngh, gia th ng..v.v. Nghe ai mang i ni m vui, hng kh i, i ích cho hiểuu ng i đ u đ c phong là “sĩ” ho c “gia”. Ng i làm ru ng quanh năm v t v đ có cái ăn cho xã h i cũng đ c gi i là gia: Nông gia. Nghe, ai cũng hiểu “nông gia” khác xa “điều kh c gia”, i càng xa “chính tr gia”, “khoa h c gia”, cùng i m ch ngang v i “thng gia”. R c r i ch không đ n gi n, i còn có ng i cho r ng “ngh sĩ” là đng c p trên c “sĩ” và “gia” kia.

Tr c 75, ti ng “ngh sĩ” thng đ ch gi i làm văn ngh và đ c bi t cho nghe ng i quanh năm đ u bù tóc r i, áo qu n x c x ch, nghĩa là có gì đó không bình thng. Trên di n đàn thng nghe: Ngh sĩ c i l ng, ngh sĩ sân kh u... Sau 75 tôi th y ch nghĩa thay đ i khá hiểuu, ngoài nghe ch m i t B c vào, nghe ch i mi n Nam hiểuu m t cách bình đ nh lâu nay, bng đ c “nhà n c” cho lên ngôi sáng giá h n. Ch “ngh sĩ” mang ý nghĩa cao quý h n h n, ngh sĩ làm n i b t nét văn hóa c a m t ng i. Th m i có danh hiểuu “Ngh Sĩ nhân dân” (?). Có m t s ki n cho đ n bây gi Nam B c v n khác nhau, gi i nhi p nh mi n B c r t thích danh hiểuu ngh sĩ nên i p “H i Ngh Sĩ Nhi p nh”, trong khi mi n Nam ch nói H i Nhi p nh. Trong hiểuu trng h p ch ngh sĩ b gò ép đng vào cho t ch c thêm danh giá?

Theo tôi, mu n gì cũng đ c nhng trng c h t ph i có ngh thu t. Ph i có tác ph m ngh thu t trng đã r i m i nói đ n danh hiểuu, ph i h c th c s m i thi l y bng. M t th y thu c t n tâm thng ng i, c u nhân đ th thì đng nhiên đ c ng i đ i g n cho danh hiểuu l ng y. Đi u này th y không ph i b n tâm, không do nhà n c trao tng, mà t chính th y chng t tài năng c a th y. Đi đây đi đó, tôi th y h u h t các di tích l ch s kh p n i đ u có “bng công nh n” c a c quan văn hóa nhà n c. Khi đ c nhng i ngu ch ngo c, vô nghĩa, sai câu vãn, tôi th y khó ch u. Chính đây là đi u bôi bác di tích, vì th c ra ng i c p “bng công nh n di tích” không đ t cách làm vi c này. Công nh n hay không là do toàn th xã h i, do l ch s. C quan văn hóa ch có b n ph n gi i thi u gi gìn vì là tài s n c a toàn dân. R t ti c n i nào l n bé cũng đ u đ c công nh n còn đ n dò thêm: “c m vi ph m” (!) Th m i m t m t.

Tr i chuy n tác ph m, tác ph m có giá tr t nhiên đ c m i ng i thng ngo n tán đng. Và, n u m t ng i có tài năng th t s, giá tr ngh thu t c a anh không ph i ch m t hai tác ph m g p may. Trong trng h p đó, anh không c n hô hoán, không ph i v ng c xng tên, ng i đ i v n gi anh là ngh sĩ. Ti c thay đ i thng có nghe ng i ham danh hám i, tài không có nghe mu n lên hàng “sĩ” v i “gia”. Ch a v đ c b c tranh ra h n, ch a ch p đ c b c nh s ch s đng “văn ph m” đã v ng c xng là h a sĩ, là nhi p nh gia, là ngh sĩ.

Đúng ý đồ cũng “Phải có danh gì với núi sông”, song phải chính danh. Danh chính ngôn thuận, ai cũng hiểu như vậy. Thế nhưng, cuộc sống hiện tại sinh sản nên nhiều loại ngôn ngữ hào danh mới ra: Hào danh, danh hảo, xú danh... Người trình diễn mới lớp 5, đi mua bán đồ chơi học đồ làm thêm phần xấp xỉ, người mới viết nhạc ba câu đã in danh thiếp “thi sĩ”, mới chấp vài ba trăm nghìn vô hồn đã viết xong “nhị phẩm gia”... Trật tự xã hội bị đảo lộn do loại ngôn ngữ hào danh hám lợi, lòng người thành chân. Họ đua nhau khoe danh là tìm cách thổi phồng giá trị, biến chấp nhận giá trị đồ vật. Bị học thì khó bán, nên gom góp càng nhanh càng tốt.

Một thân hiểu người cho bạn hòa tấu Stand by me. Bạn nhạc sĩ viết một tình ý một cô đơn: “Oh yea, my Darling stand by me”. Người tình ơi, xinh đẹp bên em. Có thể hiểu như thế, hay cứ hiểu như thế cũng chẳng sao. Bị không cần biết anh là ai (No matter who you are) Không cần biết anh về đâu trên đời (No matter where are you going in your life), xin anh đứng bên em...

Tôi đã theo bạn nhạc này mấy hôm liền. Bị bạn hòa tấu phát xuất mới mà nhiều năm trước tôi từng nghe đến anh em đứng chấp như: Con đời đi bán dành cho du khách ở Santa Monica.. Hàng ngày nơi đây tập trung các thành phần nghệ sĩ quần chúng, họ trình diễn các bộ môn, ca hát, đàn tấu Tây Ban Cơm, Vĩ cơm, Đồ chơi cơm, Xi cơm, ô tô thu t.v.v.. và mua vui thiên hạ và kiếm sống qua ngày.

Anh già M đen râu ria xồm xoàm, với cây Tây Ban Cơm trên tay, anh ca sĩ có giọng hát khàn khàn mà tha thiết như tiếng van nài điếu gì đó sấp mọt, “Stand by me, stand by me..” điệp khúc nhạc sĩ nhiều lần trên vỉa hè mà bao nhiêu người và đi qua, họ a họ n mới có một hai tiếng chân, họ nhìn anh “hát xồm” cách vô cảm. Ở Santa Monica tiếng nhạc bay qua khắp phố với tiếng hát của một người da đen ở Louisiana, người nghệ sĩ này có đôi một toàn tròn tròn xoay, khuôn mặt đen nhánh và đầy như một quả banh. Anh hát như chấp hát cho ai, một anh chấp chấp nhìn trời khi nhanh khi chậm theo nhịp đàn. Cùng lúc trong một hầm nghèo ở Netherlands một chàng trai homeless kêu gào thổi một tiếng làm cho người nghe phải nhạc như. Tiếng nhạc lan đi hiểu như khắp nơi trên địa cầu, từ ban mai đến trưa, chiều và đêm tối, trong công viên hay nơi quảng trường. Dù không gian cách nhau hàng vạn dặm, thời gian khác nhau mới mùi vị: Santa Monica (California), Pháp, Nga, Nam Phi. Itali, Brazil...những người ca, tiếng nhạc cùng một nhịp, một hòa âm làm cho người nghe tiếng nhạc đang người trước một ban nhạc đồ vật diễn tấu bằng nhiều giọng hát, nhiều ngôn ngữ, nhiều nhạc cụ khác nhau: Tây ban cơm, đàn guitar, vĩ cơm, saxophone, tambouring, trống...v.v. Không ai nghĩ bạn hòa tấu đã do một bàn tay điếu nghệ thuật gom lại từ nhiều người trên địa cầu.

Những người hát rong, hát xồm ngày đêm, quanh năm suốt tháng, sống không cần danh, mua

vui cho mình và người bạn tôi luồn giai cấp, họ không kêu xin van nài... Chúng ta gọi họ là gì? Theo tôi, họ là người có tài, ít ra cũng có tài để người đời chân giá mình. Và, rõ ràng họ xuất hiện công khai bên mùa trăng thiên hạ, họ không lén lút, họ không phô trương họ ở trong này, tất nghiệp phẩm kia, không dựa vào bất cứ ai, họ là nghệ sĩ để người đời chính danh. “Tác phẩm” của họ không có gì sắp đặt máy móc, không giàn dựng gì to, không có ẩn ý bất chính, không mưu đồ hèn mọn, không đánh lừa người nghe, họ ngay thẳng với nghiệp phẩm dĩ của mình, họ phơi bày tất cả trên người đời... Và, họ không hề gây ồn ào trong công việc của họ. Tôi nghĩ, họ xứng đáng là nghệ sĩ, bởi họ đã mang lại cho mình và người nghe giây phút thoải mái, họ giúp cho mình và người nghe thư giãn thoải mái sau những giờ làm việc mệt mỏi! Những người như thế, nhiên hậu cũng gặp sự may mắn an vui. Nhiêu năm trước đây, trên con đường số 3 Santa Monica, có cửa bé, con mắt quân nhân người Việt, với cây Guitar, em vừa đàn vừa hát vừa nhún nhảy theo nhịp điệu ca, bao nhiêu người tán thưởng. Những bài nhạc ngoài quê quen thuộc để em trình diễn tuy vất vả, làm cho người qua đường phải dừng chân, vây quanh nghe em hát. Tôi nói với các bạn: “Đây là tài năng trời phú, chớp đi”. Lúc ấy em mới 11 tuổi, ít năm sau thấy em xuất hiện trên Paris by night Thúy Nga. Tôi trở lại tìm thăm, với cây đàn với mua vui cho thiên hạ: Nghệ sĩ Adam H.

Nếu nghệ thuật là thơ học búa, thơ báo lo, thơ gây xáo trộn, thơ mang lại bất ổn thì nghệ thuật, có lẽ chỉ dành riêng cho sự nhàn và cho tác giả là chính. Tất nhiên, trên hết, nghệ thuật hoàn toàn tự do không lệ thuộc bất cứ gì, bất cứ ai. Những người không có nghĩa, cứ trưng ra một mặt nạ xôn rả cho đó là “tác phẩm” lớn. Dù tác phẩm để treo giá bao nhiêu thì cũng chỉ là sự điên khùng trong kho nhàn nhàn. Nếu đó là một món thực phẩm, chắc chắn khó lọt mắt FDA, bởi nó chứa bao nhiêu mầm bệnh để hại.

Con người sống không chỉ áo cơm mà còn nhu cầu thì khác nhau, trong đó có nghệ thuật. Không hẳn nghệ thuật vì nhân sinh, những người nghệ thuật không được phép gây bất ổn, phá hoại cuộc sống của nhân loại. Nếu có thể nghệ thuật như thơ, nên để một mình dành cho người “sáng tác” và cho bên họ của mình. Lúc ấy, tác giả muốn gì cũng chẳng sao, “nghệ sĩ” hay “cuồng nghệ sĩ” cũng chẳng nhàn nhàn gì, không phải thực phẩm “chính danh” hay “hàng danh”.

Tháng 5-2009